

O Božích příkázáních v desaterě obsažených.

* OTÁZKA I.

Že desatero jest veškerých příkázání úhrn. *

Svatý Augustin napsal¹⁾), že desatero příkázání obsah jest a úhrn všech zákonův. Ačkoliv mnoho jest mluvil Hospodin, dvé však toliko deskamenných dano jest Mojžíšovi, jež se jmenují desky budoucího svědectví v arše. I shledá se zajisté, že všecko ostatní, co Bůh rozkázal, závisí na těchto deseti příkázáních, jež sepsána byla na dvou deskách, když jen se bedlivě vyhledávati bude, aby se jim dobře porozumělo: tak jako opět těchto deset obsaženo jest v oněch dvou, totiž v milování Boha a bližního, „na nichžto²⁾ celý zákon závisí i proroci.“

* OTÁZKA III.

Kdo jest i desatera příkázání i zákona přirozeného původce? *

I. Mimo jiné, co myslí lidské k ostříhání předpisů zákona tohoto může přivesti, to největší do sebe moc má, že Bůh jest tohoto zákona původcem. Neboť ačkoli se pravi, že „dán³⁾ jest skrze anděly,“ avšak nikdo nemůže o tom pochybovat, že sám Bůh jest jeho původcem; o čemž dosti mocného svědectví podávají nejenom slova samého zákonodárce, jež se později vysvětlí, ale i nesčíslná skorem místa v písmech svatých, na něž duchovní snadno přijdou.

II. Nikdo zajisté není, kdoby si toho vědom nebyl,

že mu od Boha zákon v srdce vštípený jest, jímžto dobré od zlého, šlechetné od ohavného, spravedlivé od křivého může rozeznati; a poněvadž tohoto zákona moc a obsah od zákona psaného se nerůzní, kdožby se odvážil upírat, že jak vnitřního, tak i psaného zákona původcem Bůh jest.

III. Tedy učiti jest, že toto vnitřní Božské světlo bezbožními mravy a dlouhou převrácenosí téměř již zatemnělé Bůh, když Mojžíšovi zákon dal, spíše světleji objasnil, než žeby nový zákon dal, aby snad lid slyše, že zákon Mojžíšův přestal, nedomníval se, že těmi zákony vázán není. Neboť to jest nade všecko jisté, že těchto příkázání ne proto ostříhati jest, že skrze Mojžíše dána jsou, nýbrž proto, že v srdci všech vrozena jsou, a skrze Krista Pána vysvětlena a stvrzena.

* OTÁZKA VIII.

Jsou-li všickni lidé povinni ostříhati zákona? *

I. Mimo to k dosažení této věci velmi mnoho přispěje, když se vyloží, kterak jest potřebné zákona poslouchati: obzvláště když za našich časů nescházelo lidí, kteří bohaprázdne a s velikou vlastní svou škodou neostýchali se učiti, že zákon, budiž on snadný anebo nesnadný, k spasení však nikterak není potřebný.

II. Jejich ohavné a bezbožné mínění vyvráti duchovní pastýř výroky písem svatých; a nejvíce slovy téhož Apoštola, jehožto podstatností oni bezbožnost svou hájiti se snaží. Čemuž tedy praví Apoštol⁴⁾: „Obřízka nic není, a neobřízka nic není, ale zachovávání příkázání Božích?“

III. A když pak touž výpověď na jiném místě opakuje⁵⁾ a dokládá, že platí jenom nové stvoření v Kristu: poznáváme zřejmě, že „novým stvořením v

Kristu" toho nazývá, kdo přikázání Boží zachovává. Ten zajisté, kdo má přikázání Boží a zachovává je, miluje Boha, jakž Pán sám tomu svědčí u svatého Jana¹⁾: „*Miluje-li mě kdo, řeč mou zachovávati bude.*“ Neboť ačkoliv člověk ospravedlněn býti může, a z bezbožného státi se zbožný, prvé než by jednotlivé předpisy zákona zevnitřními činy plnil: přece však to nemožné jest, aby, kdo skrze věk rozumu svého užívati může, z bezbožného stal se spravedlivým, jestliže nemá mysl ochotné k zachovávání všech přikázání Božích.

* OTÁZKA IX.

Jakých užitků docházejí, kdož zákona Božího ostříhají. *

Konečně pak, aby ničehož neopominul duchovní pastýř, čím by věřící lid k tomu přiveden byl, aby zákona ostříhal, vyloží, jak hojné a sladké jsou jeho účinky. A to snadno dá se dokázati z toho, co psáno jest v žalmu osmnáctém; v kterémžto se zvelebují chvály zákona Božího, mezi nimiž ta jest nejpřednější, kteráž slávu a velebnost Boží mnohem více objevuje, než to krásou svou a rádem činí sama nebeská tělesa; kteréžto jakož všecky kterakkoli nevzdělané národy v obdivování uchvacují, tak i působí, že z nich poznávají všech věcí Stvořitele a původce, jeho slávu, moudrost a mocnost. A „*zákon Hospodinův obracuje duše²⁾ k Bohu,*“ neboť poznávajice v zákoně cesty Boží a jeho nejsvětější vůli, obracujeme nohy své na cesty Páně. A poněvadž jedině bojící se Boha v pravdě moudří jsou, to se dále zákonom připisuje, že moudrost dává malíčkým. Odtud pravými radostmi, a poznáním Božských tajemství, a nad to nesmírnými rozkošemi a odměnami i v tomto životě i v budoucím věku bývají obdařeni ti, kdo zákona Božího ostříhají.

Nebudeš míti Bohů jiných mimo mne.

* OTÁZKA VIII.

Tomuto přikázání neodporuje pocta, jež se po přijatém obyčeji církevním svatým vzdává. *

Ale při vykládání tohoto přikázání náleží o tom důkladně poučiti, že uctění a vzývání svatých andělův a blažených duši, kteréž slávy nebeské požívaji, aneb i jejich těl a svatých popelů pocta, kterouž církev katolická vždycky zachovávala, tomuto zákonu není na odpór. Neboť kdož jest tak pošetilý, jenžby, kdyžby král prohlásil, aby se nikdo za krále nevydával, ani královské obsluhy a pocty si vzdávati nedopouštěl, z toho hned chtěl souditi, že nechce tomu král, aby jeho úředníkům čest se vzdávala? Jestliže pak se někdy praví, že se křesťané andělům klanějí po příkladu svatých starého zákona, přece však neprokazují jim takové pocty, jakou Bohu vzdávají. A čteme-li, že někdy andělé odepírali, aby jim lidé úctu vzdávali, tomu tak rozuměti jest, že to učinili proto, že nechtěli, aby se k nim taková počest měla, jaká samotnému Bohu náleží.

* OTÁZKA XXVI.

Kdo skrze nepravé bohy přísahá, těžce hřeší. *

Křivě mimo to přísahá, kdo skrze bohy nepravé přísahá. Neboť co jest více pravdy daleké, než bohy klamné a vymyšlené za svědky bráti jako pravého Boha.

* OTÁZKA XX.

Proč přísaha křivá a lehkovážná jest tak veliký hřich? *

Zapovídá se jmeno Boží bráti na darmo; jestit patrno, že těžký hřich na sebe uvaluje, kdo ne s rozmyslem, ale s lekovážností přísahu činí. Ale že toto provinění velmi těžké jest, již ta slova ukazují: „*Nevezmeš jmena Pána Boha tvého nadarmo,*“ v nichž důvod jest vytknut, proč jest tento hřich tak bezbožný a ohavný; totiž proto, že se zlehčuje velebnost toho, jehož naším Pánem a Bohem býti vyznáváme. V tomto tedy přikázání se zapovídá, aby lidé nepřisahali křivě. Neboť kdo nehrozi se tak veliké nepravosti, aby Boha k nepravdě bral za svědka, ten převelikou Bohu činí urážku; poněvadž takový buďto Bohu vtisknouti chce znamení nevědomosti, domnívaje se, že ho tajná jest pravda věci některé, aneb alespoň připisuje mu nepravost a převrácenou povahu, jakoby lež svědectvím chtěl stvrzovati.

* OTÁZKA XXIX.

Nejtěžší ze všech těchto hřichů jest rouhání proti Bohu a jeho svatým. *

Ale daleko nejohavnější nepravosti se dopouštějí, kdož nečistým a mrzkým jazykem se opovažují rouhati se a zlořečiti nejsvětějšímu jménu Božímu, jemuž všecka stvoření mají dobrořečiti a nejvyššími chválami je blahoslaviti, jakož i jmenům svatých s Bohem králujících; kterýžto hřich jest tak ohavný a přenesmírný, že se v písmě svatém někdy, když jest řeč o rouhání, místo toho užívá slova²⁾ „*dobrořečiti.*“

Nezabiješ.

* OTÁZKA II.

Co se v tomto přikázání poroučí a zapovídá. *

Když Pán tohoto přikázání význam vysvětloval, dvě že se v něm obsahuje, ukázal: jedno, abychom nezabíjeli, což se nám činiti zapovídá; druhé, co se nám činiti velí, abychom svornou lásku a přátelství chovali k nepřátelům, pokoj měli se všemi lidmi, a konečně všeliká protivenství trpělivě snášeli.

* OTÁZKA IV.

Dovoleno jest na soudu lidi k smrti odsouditi i utratiti. *

Druhý dovolený spůsob zabítí jest, jenž vztahuje se k oněm vrchnostem, jimž dána jest moc usmrcení, kteroužto dle předpisu zákonů a po soudu trestají lidi zločince a obhajují nevinné; a když v tomto úřadě spravedlivě sobě vedou, nejenom vraždou nejsou vinni, ale dokonale vyplňují zákon Boží, který vraždu zapovídá. Neboť jakož tomuto přikázání předložen jest ten účel, aby o život a blaho lidí bylo pečováno: tak i tresty vrchností, kteréž jsou pozákonními mstiteli nepravosti, k tomu směřují, aby odvážlivost a bezpráví trestem bylo utlačeno a život lidí byl v bezpečnosti. Proto volá David²⁾: „*Za jitru hubil jsem všecky hříšníky země, abych vypudil z města Hospodinova všecky, kdož pásí nepravosti.*“

* OTAZKA V.

Jak i ti, kdož v spravedlivém boji zabíejí, nejsou vraždou vinni.*

Za touž příčinou ani ti nehřeší, kdož v spravedlivé vojně život berou nepřátele, nejsou cenu nikoli žádostí neb ukrutnosti puzení, nýbrž jedině k vůli obecnému dobrému. Jsouf mimo to podobného usmrcení příklady, jež udaly se na výslovný rozkaz Boží. Tak nehřešili synové Levi, kteří jednoho dne pobili tolik tisíc lidí, po kterémžto pobití Mojžíš takto k nim mluvil¹⁾: „*Pověstili jste dnes rukou svých Hospodinu.*“

* OTÁZKA VI.

Proti tomuto přikázání se neprovínuje, kdo náhodou člověka usmrtil.*

Aniž pak z toho přikázání vinen jest, kdo nevědomě a bezúmyslně, nýbrž jen náhodou zabil člověka; o kteréž věci v páté knize Mojžíšově takto jest psáno²⁾: „*Kdoby zabil bližního svého nevěda, a o kom se dokazuje, že včera a před včerejškem žádné nenávisti k němu neměl, ale že šel s ním sprostně do lesa sekat dříví, a v sekání dřev sekera vypadla z ruky, a žezezo spadnouc z toporiště přítele jeho udeřilo a zabilo: ten . . . živ bude.*“ Takové usmrcení, poněvadž se nestává z vůle ani z úmyslu, proto se nikterak mezi hřichy nepočítá. Což dotvrzuje se výpovědí svatého Augustina³⁾: „*Odstup to, aby se nám za vinu kladlo, když v tom, co činíme dobrého neb dovoleného, mimo vůli naši přihodí se něco zlého.*“

* OTAZKA VII.

Jak vraždou jest vinen ten, jenž náhodou někoho zabil.*

V této věci však dvojím spůsobem může se hřešiti: předně, kdyby někdo věc nespravedlivou konaje, člověka zabil; ku příkladu, kdyby někdo pěstí neb nohou udeřil ženu těhotnou, následkem čehož by potratila, stalo by se toto sice bez vůle udeřitele, ale ne

bez viny, poněvadž mu není dovoleno kterýmkoliv spůsobem bítí ženu těhotnou. Druhé jest, když někdo nejsa na všecko opatrným, z nedbalosti a neobezřelosti někoho zabije.

* OTÁZKA VIII.

Dopouští se také k obhájení syého života jiného zabiti.*

Z toho důvodu také vysvítá, že, když někdo druhého zabil pro zachování svého života, užívaje vši opatrnosti, toho zákona neprestoupil. A tyto usmrcení spůsoby, jež jsme právě vypočítali, jsou to, které se v zápopědi tohoto zákona neobsahují; kteréž když se vyloučí, jiné všecky se zapovídají, bud, že kdo vražednika na zřeteli má, aneb toho, kdo k zavraždění přijde, aneb spůsoby, jak se vražda páše.

* OTÁZKA IX.

Nikdo nesmí z moci soukromé jiného zabiti.*

Neboť co se vražedníků týče, nikdo nevyjímá se, ne bohatí, ne mocní lidé, ne páni, ne rodiče, ale beze vši výminky a beze všeho rozdílu každému jest zapovězeno zabíjeti.

* OTÁZKA X.

Naprosto nikdo není, jenž by tímto zákonem nebyl chráněn.*

A běže-li se zřetel na ty, kdo k zavraždění přicházejí, na všecky lidi toto přikázání se vztahuje; a žádný člověk není stavu tak sprostého a opovrženého, aby nebyl chráněn mocí tohoto zákona. Avšak ani sebe samého zabiti nikomu se nedovoluje, poněvadž nad životem svým nikdo nemá moci tak, aby dle své libosti směl si smrt učiniti; proto se také slovy tohoto přikázání neporoučí: „*Nezabíjes jiného,*“ nýbrž jednoduše „*Nezabíješ.*“

* OTAZKA XXI.

Ti, kdož nás pronásledují, jsou Boží služebníci a nástroje, ačkoliv to činí ze zlé vůle.*

Neboť v tom se jeví nevystihlá dobrotivost Boží, že nás netrestá jako nepřátele, nýbrž jako syny nás kárá a napravuje. A zajisté, když to dobré uvážíme, v těchto věcech nejsou lidé nic jiného, než služebníci a jako nástrojové Boží; a ačkoliv může člověk někoho zlostně nenáviděti a nejhorších věcí mu žádati, přece však škoditi mu nikterak nemůže, než s dopuštěním Božím. Tímto důvodem pohnut jsa snesl s myslí pokojnou Josef bezbožné zámysly²⁾ bratrův, a tak i David urážky činěné jemu od Semeje³⁾). V této věci velice prospěje také onen spůsob důvodů, který tak důkladně a učeně pojednal svatý Jan Zlatoustý⁴⁾), totiž: „*že nikdo uražen býti nemůže než sám od sebe; neboť ti, kdož se domnívají, že se jim ublížilo, jestli že věc u sebe naležitě rozváží, zajisté seznají, že od jiných žádné urážky neb škody neutrpěli; neboť ačkoliv je zevnitřně potkává to, čím se jim ublížuje: přece nejvíce ubližují sami sobě, když ducha bezbožně poskvrňují nenávistí, pomstyčtivostí, závistí.*“

Nepokradeš.

* OTÁZKA III.

Co zákonodárce zde slovem krádež vyznamenati chtěl?*

Při tom pozorovati sluší, že jmenem krádeže nejenom to se rozumí, když se tajně proti vůli vlastníkově něco odnímá, ale i když se něco cizího proti vůli vědoucího vlastníka v držení má; neboť jinak by se mohlo mysliti, že ten, jenž krádež zapovidá, nezamítá loupeží činěných mocí a násilím; kdežto máme výrok Apoštola¹⁾: „*Dráči královstvím Božím nebudou vládnouti;*“

jejichžto spůsobův i všeho obcování abychom se vystříhali, týž Apoštol napomíná¹⁾). Jest sice větší hřich loupež, než krádež, poněvadž mimo věc, kterou někomu odnímá, ještě násilí činí, a větší potupu na pachatele vrhá.

* OTÁZKA II.

Co znamená latinské slovo „sacramentum“? *

I. Poněvadž tedy ze všeobecna jednatí jest o celém rodě svátosti, slušno jest na počátku počíti od moci a pojmu jmena samého, a vymeziti jeho mnohonásobný význam, aby se snáze porozumělo, jaký tohoto slova smysl na tomto místě vlastní jest. Pročež poučiti jest třeba věřící, že jmeno „sacramentum,“ což

se pronesené věci dotýče, jinak od světských spisovatelův bráno jest, nežli od svatých. Nebo jiní spisovatelé¹⁾ jménem sacramentum vyznamenati chtěli onu povinnost, když kdo přisahaje nějakým závažkem služebnosti se uvíže; odkud přisaha, kterou vojnové přislibují, že věrnou službu vlasti konati chtějí, pojmenována jest sacramentum militare, přisaha vojenská. A tento význam slova tohoto zdá se, že nejobyčejnější byl u nich.

II. Ale u latinských Otcův, kteři o věcech Božských písemně jednali, znamená jmeno „sacramentum“ nějakou věc svatou, která v skrytě se tají, jakož Řekové k vyznačení této věci slovo mysterium, to jest tajemství, užívali. A že v tomto smyslu slovo sacramentum se bráti má, porozumíme z místa, kdež se k Efesským píše²⁾: „*Ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suae, t. j. tak že nám známé učiniť tajemství vůle své;*“ potom v listu k Timotheovi³⁾: „*Magnum est pietatis sacramentum, veliké jest tajemství pobožnosti;*“ mimo to v knize Moudrosti⁴⁾: „*Nescierunt sacramenta Dei, neznali tajemství Božích.*“ Na těchto místech i na jiných mnohých pozorovati lze, že slovo „sacramentum“ nic jiného nevyznamenává, než věc svatou, skrytou a tajnou. Proto měli latinští učitelé za to, že znamení jistá pod smysly padají, která milost, již spůsobuji, spolu i zjevnou činí a jako před oči staví, příhodně „sacmenta, to jest svátosti,“ jmenována býti mohou; ačkoliv, jak se svatému Řehoři⁵⁾ vidi, sacramenta proto nazvána býti mohou, že Božská moc pod rouskami věci smyslných tajemně spasení spůsobuje.

III. Aniž pak kdosi myslí, že to slovo nedávno teprva do církve uvedeno jest; nebo kdo svatého Jérónyma a Augustina četl, porozumí snadno tomu, že starí spisovatelé náboženství našeho k vyznačení té věci, o kteréž řec jest, nejhustěji jména „sacramentum, svatosf,“ užívali, někdy však i jména „symbolum, oznak, smyslný oznak,“ aneb „mysticum signum, tajemné znamení,“ aneb i „sacrum signum, svaté znamení.“ — A to budiž o slově sacramentum pověděno; což platí i o svátostech starého zákona, o kterých nikoliv potřebí není pastýřům vyučovati, poněvadž zákonem a milostí evangelia zrušeny jsou.

* OTÁZKA XIII.

Která jest moc a významnost obřadův svátostních? *

I. K tomu ještě přistupují obřady, kterých sice bez hříchu nemůže se opominouti, leč by jiné konati sama neodvratná potřeba kázala, avšak, kdyby se kdy vypustily, tedy věřiti náleží, poněvadž se podstaty věci nedotýkají, že se tím z pravé platnosti svátosti ničeho neodnímá. A s právem zajisté již od prvních církve časův zachovával se vždycky ten obvyčej, že se svátosti slavnostními jakýmisi obřady podávaly. Nejprv zajisté nanejvýše příslušelo, svatým tajemstvím takovou vzdávati náboženskou poctu, aby se vidělo, že svaté věci svatě vykonáváme.

II. Mimo to objasňují obřady samy to, co se svátostí spůsobuje, lépe, a staví to jako před oči, a vstěpují svatosf těchto věci hloubě do mysli věřících. Posléze pak poznázejí mysli těch, kteří na ně patří a jich bedlivě pozorují, k rozjímání nadzemských věci, a vzbuzují v nich víru a lásku; a protož třeba bude větší péči a bedlivost na to vynaložiti, aby věřicím významnost obřadův, kterými se jednotlivé svátosti vykonávají, známá a zřejmá byla.

O svátosti pokání.

* OTÁZKA I.

Důkladně a často má se učení o pokání křestanům v mysl vštěpovati. *

I. Jako slabost a křehkost lidské přirozenosti všem známa jest, i jí sám na sobě každý snadno zakouší: podobně nemůže nikoho býti tajno, jak velice jest svátost pokání potřebná. Má-li se pak pilnosť, s kterou pastýřům duchovním o každém předmětě jednatí jest, měřiti podlé velikosti a váhy věci, kterou vykládají: tož s jistotou lze říci, že nikdy nebudou moci na vykládání této svátosti tolik pilnosti obrátili, aby se dosti býti zdálo; ano o této svátosti třeba jest důkladněji nežli o křtu pojednatí, proto, že křest jenom jednou se uděluje a nemůže býti opětován; pokání však tolíkráte naskytá se potřeba, kolikráte po křtu svatém do hřichů padáme.

II. Tak zajisté vyslovil se sněm Tridentský¹⁾, že těm, kdo po křtu zhřesili, svátosti pokání jest neméně k spasení zapotřebí, nežli křtu těm, kdož ještě nejsou znova zrozeni; a vůbec známa jest ona svatého Jeronyma výpověď²⁾, s kterou všickni, kdož o věcech svatých psali, úplně se srovnávají, že pokání jest druhá deska ochranná. Nebo jako po rozkotání korábu to jediné k zachování života zbývá útočiště, jestliže se kdo nějaké desky z rozbořeného korábu může zachytit: podobně tak, kdo ztratil nevinnost po křtu, jestliže se k spasitelné desce pokání neuteče, nad jeho spasením zoufati se musí. Ale toto praveno jest nejenom k povzbuzení duchovních pastýřů, nýbrž i ostatních věřících, aby snad na nich nebyla shledána nedbalost ve věci na nejvýše potřebné. Především zajisté jsouce obecné křehkosti pamětlivi, se vši pilí musí si toho

přáti, aby s pomocí Boží na cestě Páně mohli kráčeti bez pádu a poklesku; když pak někdy poklesli, tehdy vzhližejíce na svrchovanou dobrativost Boží, jenž jako dobrý pastýř svých ovcí rány ovazuje a léčí, nechaf uváži, že s tímto spasitelným pokání lékem na jiný čas nemají odkládati.

* OTÁZKA VIII.

Kterými stupni se k Božské té pokání ctnosti vstupuje? *

Ale také jest třeba vyložiti, po kterých stupních lze jest vstoupiti k této Božské ctnosti. Předně tedy milosrdenství Boží nás předchází a srdce naše k sobě obracuje; a za to prosil Prorok slovy¹⁾: „Obrat nás Hospodine k sobě, a obrácení budeme.“ Potom tímto světlem jsouce osvíceni, skrze víru k Bohu v duchu spěcháme. Neboť jak svědčí Apoštol²⁾, „kdo k Bohu přistupuje, musí věřiti, že Bůh jest, a že těm, kteříž ho hledají, odplatitelem jest.“ Potom následuje hnutí bázně a předkládajíc si trpkost trestů, odvracuje se mysl od hřichů. A sem zdají se vztahovati ona slova Isaiáše proroka³⁾: „Jako ta, kteráž počala, když se blíží k porodu, ano jí boli, křičí v bolestech svých: tak jsme učiněni.“ K tomu pak přistupuje naděje dosažení od Boha milosrdenství, kteroužto jsouce pozdvižení ustavujeme se na tom, život a mravy své polepšiti. Konečně srdce naše láskou se rozněcují, z nížto vyplývá ona synovská bázeň, hodná dobrých a šlechetných dětí; a takto jen toho jediného se hrozice, abychom v žádné věci neurazili velebnosti Boží, všecku k hřešení náklonnost naprostě odkládáme. Po těchto tedy jako stupních přichází se k této převzácné ctnosti pokání.

Který jest hlavní té ctnosti pokáni prospěch? *

Za Božskou zajisté a nebeskou sluší tuto ctnost pokládati, již písmo svaté království nebeské zaslibuje. Nebo u svatého Matouše jest psáno⁴⁾: „*Pokáni činete, nebo přiblížilo se království nebeské;*“ a u proroka Ezechiele⁵⁾: „*Pakliby bezbožný činil pokáni ze všech hřichů svých, kteréž činil, a ostříhalby všech přikázání mých a činil by soud a spravedlnost: životem živ bude;*“

a na jiném místě¹⁾): „*Nechci smrti hříšníku, ale aby se obrátil bezbožný od cesty své a živ byl.*“ A že se tato slova o životě věčném a blaženém mají rozuměti, vůbec jest známo.

* OTÁZKA XX.

Nikdo odpuštění hřichů nemůže obdržetí bez pokáni. *

Ale abychom se navrátili k pokáni, jest jemu moc hřichy zhlavovati tak obzvláštní, že bez pokáni nikterak nelze odpuštění hřichů dosáhnouti aneb jen doufati. Neboť psáno jest²⁾: „*Nebudete-li činiti pokáni, všickni podobně zahynete.*“ Toto praví sice Pán o těžších a smrtelných hříších, ačkoliv i jistého spůsobu pokáni požadují lehčejší hřichy, jež se všední zovou. Praví svatý Augústin³⁾: „*Když jest nějaké pokáni, kteréž se každodenně v církvi koná za hřichy všední, toto zajisté bylo by marné, kdyby hřichové všední odpouštěti se mohli bez pokáni.*“

* OTÁZKA XXI.

Kolik jest podstatných částí pokáni? *

Ale poněvadž o těch věcech, jež poněkud náležejí do třídy toho, co se konati má, není dosti všeobecně mluviti: vynasnaží se duchovní pastýři jednotlivě vyšvětliti všecko, z čehož se věřící mohli naučiti pravému a spasitelnému spůsobu pokáni. Jest pak to zvláštnost této svátosti, že mimo hmotnost a spůsobu, jež jsou všem svátostem společné, má také, jak již praveno, části, kteréž pokáni takřka celým a úplným činí, totiž lítosf, zpověď a dostiučinění; o nichžto svatý Chrysostom těmito slovy píše¹⁾: „*Pokáni nuti člověka hříšného všecko ochotně podstoupiti; v srdci jeho jest lítosf, v ústech zpověď, v jednání samá pokora a vydatné dostiučinění.*“ A o těchto částkách praví se, že jsou z rodu těch částí, které jsou potřebné, aby něco ustavělo se celého a úplného; neboť jako tělo lidské z mnohých oudů záleží, z rukou, nohou, oči a jiných podobných částí, z nichž když některé se nedostává, právem plati tělo za nedokonalé, jsouc dokonalé jen tenkrát, když žádný z těchto oudů neschází: tím samým spůsobem pokáni z těchto tří částeck tak sestává, že sice, co se samé podstaty jeho týče, dosti jest na lítosti a zpovědi, kterýmiž bývá člověk spravedlivým učiněn; přece však, kdyžby se nepřipojila i třetí část, totiž dostiučinění, něčeho by se mu nevyhnutelně k dokonalosti nedostávalo. Proto jsou také tyto částky vespolek tak spojeny, že lítosf v sobě již uzavírá úmysl a předsevzetí zpovídati se a dosti učiniti, zpověď pak předpokládá lítosf a vůli dostiučiniti; dostiučinění pak obě ostatní předcházejí.

* OTÁZKA XXXIII.

Odpouštěti jest jiným, chceme-li, aby nám bylo odpuštěno. *

Avšak mezi ostatními věcmi, jež k lítosti nejpředněji náležejí, neméně pilně a potřebně pečovat se musí o to, abychom, což jsme koli křivd od jiného utrpěli, to všecko úplně odpustili a prominuli. Takt Pán a Spasitel náš napomíná a ohlašuje²⁾: „*Jestliže odpustíte lidem hřichy jejich, odpustí i vám Otec vás nebeský hřichy vaše; pakli neodpustíte lidem, ani otec vás neodpustí vám hřichů vašich.*“

Na tyto věci mají tedy věřící při lítosti zřetel obrátiti. Ostatní, co k této věci duchovní pastýři snadno mohou ještě připojiti, přispěje sice, aby lítost ve svém spůsobu byla dokonalejší a úplnější; ale za tak mutné se to nesmí považovati, aby bez toho nemohla obstati podstata pravého a spasitelného pokání.

* OTÁZKA XLIII.

Mimo zpověď nemohou dojítí spasení, kdo poddání jsou hřichům smrtelným. *

Nikdo však se nedomnívej, že Pán Ježiš sice zpověď ustanovil, ale tak, že by byl jejího vykonávání neprohlásil za potřebné. A zajisté tak věřící sudtež, že třeba jest, aby, kdo hřichem smrtelným jest ztížen, svátoстnou zpověď k duchovnímu životu opět byl povolán. A toto vidíme od Pána naznačeno v krásném onom porovnání, když moc tuto svátost udělovati nazval klíčem království nebeského. Nebo jako v místo nějaké zavřené nikdo nemůže vkročiti bez pomoci toho, jemuž svěřeny jsou klíče: tak vidíme, že nikdo nemůže do nebe vpuštěn býti, leč by mu brána otevřena byla od kněží, jimžto Pán odevzdal klíče víry. Jinak by se zajisté nevidělo, nač klíče v církvi jsou, a nadarmo by ten, jemuž dána jest moc klíčů, někomu zahajoval přístupu do nebe, kdyby tam přece jinou cestou vchod volný byl. Toto velmi dobře pochopil svatý Augustin, jenž dí¹⁾: „*Nikdo si neríkej: skrytě činím pokání před Bohem; zná Bůh, jenž mi ráčí odpustiti, co v srdci činím. Tedy nadarmo řečeno jest: Co rozvážete na zemi, rozvázáno bude i na nebi? Tedy bez přičiny dány jsou klíče církvi Boží?*“ A v tentýž rozum ve spise svém „O pokání“ psal i svatý Ambrož²⁾, jenžto vyvraceje kacířství Novatiánův, učících, že Bohu samotnému vyhražena jest moc hřichy odpuštěti. Dí takto: „*Kdož Boha více ctí; ten-li, kdo jeho přikázání jest poslušen, čili kdo se jim protiví? Bůh nám přikázal, abychom jeho služebníkův poslouchali; kterýmžto jestliže jsme poddání, samému Bohu čest činíme.*“

* OTÁZKA VI.

Kterou spůsobou koná se tato svátost? *

Spůsoba pak svátosti jest slovo a slavná ona modlitba; kterou mluví kněz při každém jednotlivém mazání, říkaje: „*Skrze toto svaté pomazání odpustiž tobě Bůh, ačkoliv jsi zavinil vinou zraku, neb čichu, neb hmatu.*“ Že však toto jest pravá a vlastní této svátosti spůsoba, ukazuje svatý apoštol Jakub, an dí³): „*Nechat se modlit nad ním, a modlitba víry uzdraví nemocného.*“ Z toho lze poznati, že spůsoba se pronesti má v podobě modlitby, ačkoliv nevytknul apoštol, z kterých vlastně slov skládati by se měla. Ale toto nás došlo věrným Otcův podáním, tak že všecky církve tuto samou zachovávají spůsobu, které užívá všech jich matka a učitelkyně, svatá církev Římská; neboť ačkoliv se u některých některá slova mění, když místo: „*Odpustiž tobě Bůh,*“ říkají: „*Promiň,*“ nebo „*ušetřiž,*“ někdy i „*uzdraviž,*“ cokoliv jsi zavinil:“ avšak poněvadž se ve smyslu ničehož nemění, patrno, že táž spůsoba ode všech církvi věrně se zachovává.

Komu posledním pomazáním má se posluhovati? *

I. Ale potřebí jest poučiti věřici, že ačkoliv tato svátost jest pro všecky, přece však některé třídy lidí jsou vyňaty, kterým se udělovati nesmí. A předně jsou to ti, kteří jsou zdravého a silného těla; neboť že těm se nemá udíleti posledního pomazání, tomu i Apoštol učí, když dí: „*Stěně-li kdo z vás;*“ to i rozum dokazuje, poněvadž tato svátost proto jest ustanovena, aby nejen duši, ale i tělu léku přinesla. Když tedy jenom těm, kteří nemoci jsou sklíčeni, potřebí jest uzdravení: protož také těm má se podávati tato svátost, kteří vidí se tak nebezpečně stonati, že jest se obávati, aby poslední života jejich den nenastal.

II. Při tom však velmi těžce hřeší ti, kdož se svatým pomazáním při nemocném na ten čas čekají, když již zmizela všecka naděje k pozdravení a nemocný smyslův i života pozbývati počíná; neboť jest patrno, že k hojnějšímu přijetí svátostné milosti nejvíce přispívá, bývá-li nemocný svatým olejem pomazán, dokavadž jest ještě úplně při smyslech a při rozumu, a víru a nábožnou ducha vůli připojiti může. Proto mají faráři o to dbát, aby tohoto nebeského léku, který sice vždycky z vlastní moci své jest nad míru spasitelný, udíleli obzvláště v ten čas, když srozumějí, že by i pro nábožnost a skroušenosť těch, kteří mají nabysti zdraví, k většímu prospěchu byl.

III. Nikomu tedy, kdo těžkou nemoci skličen není, nesmí se podávati svátosti pomazání, byť i vcházel v nebezpečenství života, aneb žeby se chystal na nebezpečnou plavbu po moři, aneb žeby vcházeti mnil do boje, v němž mu jistá smrt hrozí, neb také kdyby k smrti odsouzen na popravu byl vlečen. Mimo to všickni, kdo bez užívání rozumu jsou, k přijetí této svátosti jsou neschopni; ani děti, kteří žádných hřichů nepáchají, kterýchžto pozůstatky byloby třeba vyhlatiti prostředkem této svátosti; tolikéž i rozumu zbavení a šílení, leč když jsou časem při zdravém rozumu, zvláště když v tomto čase zbožného ducha na jevo dívají a sobě přejí, aby svatým olejem byli pomazáni. Neboť kdo od samého narození nikdy nebyl smyslův a rozumu mocen, ten nemá se mazati; jinak jest to ovšem, když nemocný, jenž o zdravém rozumu chtěl býti této svátosti účasten, potom v pomatenost a šílenost upadl.

* OTÁZKA XIV.

Kteří užitkové z přijetí této svátosti lidem vyplývají? *

I. Třeba jest také bedlivěji vyložiti užitky, jichž touto svátostí docházime, aby, když by nic jiného nemohlo věřících přivesti k jejímu přijetí, alespoň svým prospěchem vedeni byli; neboť tak jest povaha naše, že skorem všecko měříme podlé prospěchu svého. Nechť tedy vyloží duchovní pastýři, že se v této svátosti uděluje milost, která promijí hřichy a to zvláště hřichy lehčejší, a jak se obyčejně nazývají, všední; neboť záviny smrtelné smývají se ve svátosti pokání. Aniž pak zajisté tato svátost prvotně ustanovena jest na odpustění těžších nepravostí, ale to působí vlastní moci jen křest a pokání.

II. Druhý užitek svatého pomazání jest, že duši zprostuje mdloby a nestatečnosti, kterou hřichy svými na sebe uvalila, a všech ostatních pozůstatků hřichu. K tomuto vyléčení však za nejvhodnější dobu považovati lze, když těžkou nemoci jsme stíženi a nebezpečenství života hrozí. Neboť to leží v přirozenosti lidské, že ve věcech vezdejších ničeho se tak nebojíme, jako smrti; i rozmnožuje pak nevýslovně tuto bázeň vzpomenutí na spáchané nepravosti, obzvláště když nás tíží přetěžké výcitky svědomí našeho; neboť, jako psáno jest¹⁾, „*přijdou předěšeni, na mysli majíce hřichy své, a obviňovati je budou nepravosti jejich, proti nim se postavice.*“ Potom také ta myšlénka a ta starost příliš trápi,

že za krátko máme stanouti před soudnou stolicí Boží, který nad námi vynese výrok nejspravedlivější podlé toho, jak jsme zasloužili. Tu se pak často stává, že věřící, jsouce touto hrůzou pojati, přenesmírně se cítí znepokojeny. Nyní však k upokojenosti v hodinu smrti nic tak nepřispívá, jako když odložíme všecku zkormoucenost, a s veselou myslí příchod Páně očekáváme, jsouce hotovi to, co nám bylo svěřeno, s ochotností vydati, kdykoliv toho od nás požádati ráčí. Aby tedy myslí věřících tohoto znepokojení byly zproštěny, a duše jejich se naplnila svatým a nábožným veselím, to působi svatosť posledního pomazání.

III. A ještě něčeho jiného, co právem za největší ze všech věcí platiti může, v této svátosti dosahujeme. Neboť ačkoliv nepřítel pokolení lidského, dokavadž žijeme, nikdy neprestává smýšleti o naši zkázu a záhubu: přece však v žádnou dobu tak přílišně všech sil svých nenapíná, aby nás naprosto zahubil, a možná-li by bylo, nám naději v milosrdenství Boží odňal, jako když pozoruje, že se blíží poslední den života našeho. A proto se v této svátosti věřícím dodává zbraň a posila, aby moc a útok nepřitele mohli zlomiti a jemu udatně odolati; neboť nadějí v Božskou dobrotivost duch se pozdvihuje a povznáší, a jí jsa posilněn lehceji snáší všecky těžkosti nemoci, a samého dábla, patě jeho úklady strojícího, lstivost a chytrost snadněji přemáhá.

IV. Konečně přichází též, má-li to ovšem býti k dobrému, uzdravení tělesné. Nebo jestliže v nynějším čase nemocní jeho méně dosahuji, tož musíme míti za jisté, že se to nestává vinou svátosti, ale spíše za tou příčinou, že veliká část těch, kdož svatým olejem bývají pomazáváni, jakož i těch, kdož té svátosti udělují, malé víry jsou. Svědčí zajisté evangelista¹⁾, že Pán Ježíš ve vlasti své mnohých divů nečinil „*pro nevěru jejich.*“ Ačkoliv se zase také právem říci může, že křesťanské náboženství od té doby, co takořka kořeny pustilo hloubě do srdeč lidských, již méně má zapotřebi takovéto zázrakův podpory, kterých se jednou na počátku vznikající církve nutná potřeba býti viděla.

V. Přece však potřebí jest v tomto případě nejvracejněji vzbuditi víru; neboť ať se vzhledem na tělesné zdraví jakkoliv stane podlé vůle a dopuštění Božího: tu pevnou naději chovati musí věřící, že působením tohoto svatého oleje dojdou uzdravení duchovního, a že, bude-li jim usouzeno z tohoto života vykročiti, na sobě zakusí ovoce překrásného výroku, v kterémž psáno jest¹⁾: „*Blahoslavení, kteří v Pánu umírají.*“

Tolik pověděno jest o svátosti posledního pomazání, stručně sice, ale když duchovní pastýři tyto články obšírněji a s příslušnou bedlivostí vysvětlí, tehdy není pochybnosti, že věřící z tohoto učení nabudou velikého přírůstku nábožnosti.

Kteří nemají se připustiti k hodnosti kněžské? *

Chlapcům aneb šíleným a pomateným, poněvadž nejsou v užívání rozumu, této svátosti udileti se nesmí; ačkoliv s jistotou se musí věřiti, že kdyby se jim udělila, znamení svátosti duši jejich se vtiskuje. Ale který věku rok se při každém svěcení má vyčekati, snadno jest poznati z ustanovení svatého sněmu Tridentského^{2).} Vylučuje se také otroci, neboť nemá se službě Boží odevzdávati, kdo není svůj, ale jest v poddanosti jiného.

Mimo to nespůsobili jsou muži krve a vražedníci, protože zákonem církevním jsou vyloučeni. I nemanželští synové a všichni ti, kdo z řádného manželství nejsou zplogeněni. Sluší zajisté, aby, kdož se svaté službě věnuji, ničeho na sobě neměli, coby od jiných právem mohlo se haněti neb opovrhovati. Konečně nesmějí se také připustiti, kteří značnou nějakou chybou tělesnou jsou zohyzděni aneb zmrzačeni; neboť taková ohyzdnost a zmrzačenosť jest dilem na urážku, dilem nemůže nepřekážeti v udělování svátosti.

* OTÁZKA XXVI.

Které jsou hlavní povinnosti muže? *

Jest tedy povinnost muže, k ženě se chovati vlídně a úctivě, v kteréžto věci má míti na paměti, že Adam nazývá Evu společnicí, an dí²⁾): „*Zena, kterou jsi mi dal za společnici;*“ a za tou přičinou, jak vyládají někteří svati Otcové, stalo se, že ne z nohou, ale z boku muže učiněna jest; jakož také z hlavy jeho není utvořena, aby věděla, že není paní muže, ale spíše že jest muži podroběna. Mimo to má se muž vždycky zabývati nějakým počestným zaměstnáním, i proto, aby zaopatřil, co jest potřebí k vyživení rodiny, i proto aby nečinnou zahálkou nezmalátněl, z nížto skoro všecky nepravosti vyplynuly. Potom jest jeho věci, rodinu dobré spořádati, všech mravy v kázni držeti, a jednoho každého k povinnosti přidržovati.

* OTÁZKA XXVII.

Postavení ženy co požaduje? *

Naproti tomu povinnosti ženy jsou, které vypočítává kníže Apoštolův, an dí³⁾): „*Zeny budete poddány mužům svým, aby i, jestliže kteří nevěří slovu, skrze obcování žen bez slova získáni byli, spatřujíce v bázni čisté obcování vaše. Jejichžto ozdobou nebud zevnitřní spletání vlasův, aneb obkládání zlata, aneb obláčení šatstva, nýbrž*

člověk srdce, kterýž jest skrytý, v neporušitelnosti pokojného a krotkého ducha, jenžto jest před obličejem Bohem bohatý. Tak zajisté někdy i svaté ženy, naději majíce v Bohu, ozdobovaly se, poddány jsouce vlastním mužům, jako Sára poslouchala Abrahama, pánum jej nazývajíc.“ Jejich hlavní snaha také budiž, dítky v úctě k náboženství vychovávat a o domácnost pilně pečovati. Doma at se rády zdržují, když potřeba jich vyjíti nenutí, a to at si nikdy nedovolují činiti bez přívolení muže. A pak, v čemž nejvíce vidí se manželská sjednocenosť, že po Bohu nemají nikoho více milovati, nikoho výše pokládati nad muže svého, jemužto také ve všech věcech, jež nejsou na odpor zbožnosti křesťanské, povinni jsou býti po vůli a jeho poslouchati s největší ducha ochotností.